

Marianne Saanila

Mot bakgrunden av den aviserade social- och hälsovårdsreformen kan det vara bra med en uppdatering av begrepp och terminologi på området. Det är snart två år sedan vi fick en ny lag (1326/2010) som alltså gäller både **hälso- och sjukvården** även om man på finska talar om enbart "terveydenhuoltolaki". Samtidigt som själva lagen är ny har man på svenska också försökt förenhetliga olika benämningar i enlighet med allmänsvenskt språkbruk även om man hos oss fortfarande får vård på en **hälsovårdscentral** (terveyskeskus) medan man i Sverige går till en vårdcentral. Hos oss är hälsovårdscentralen dessutom ibland en administrativ hälso- och sjukvårdsenhet, till exempel i Helsingfors där ett antal **hälsostationer** (terveysasema) står för det praktiska arbetet.

De två grundläggande begreppen i den nya lagen är **sluten vård** (laitohoitto, osastohoitto) och motsatsen **öppen vård** (avohoitto). För många kan begreppen kännas något ovana att använda, men vill man precisera är det enkelt att lägga till en närmare beskrivning, t.ex. **långvarig** (pitkäaikainen) **sluten vård** eller **geriatrik i öppen vård**.

Grundbetydelsen av det finska ordet "hoito" är **vård** eller **behandling** men även 'terapi'. I olika sammanhang kan det stå för 'skötsel' och 'omvårdnad' eller 'omsorg', ibland även 'underhåll', närmast finskans "huolto". Ett centralt ord i det sammanhanget är **primärvård** som motsvaras av finskans "perusterveydenhuolto".

Som både förled och efterled är "hoito" en källa till förvirring för många språkbrukare, och särskilt översättare har en besvärlig sits. Det är därför ofta motiverat att faktiskt tala om **både vård och behandling** även om det på finska står bara "hoito". Idag kan den som behöver vård och omsorg, klienten, kunden, patienten eller gärna **vårdtagaren**, med vissa förbehåll välja sin **vårdgivare** (palveluntuottaja). I Sverige talar man då om **vårdval**, på finska "hoitopaikan valinta", men hos oss har detta ord ännu inte funnit vägen in i lagtexten. Problemet här ligger i att finskans "hoitopaikka" på svenska är en **vårdenhet**, medan en ordagrann översättning skulle ge 'vårdplats', vilket är detsamma som en 'bäddplats på en vårdenhet' och motsvarar finskans "sairaansija". I det här sammanhanget vill jag också slå ett slag för **vårdavdelning** i stället för **bäddavdelning** (vuodeosasto).

Finskans "hoitolaitos" eller "hoitotaantava laitos" är en **vårdinrättning**, där man beaktar "hoitokokonaisuus", dvs. **den samlade behandlingen** av patienten och bedömer vårdberoendet eller **vårdtyngden** (hoitoisuus). För att undvika bl.a. **felbehandling** (hoitovirhe) behövs en **vårdplan** (hoitosuunnitelma). Men ansvaret vilar inte enbart på vårdorganen eller **vårdorganisationen** (hoitoyhteisö) utan förutsätter även vårdtagarens **fölsamhet till behandling** (hoitomyöntyvyys).

Som efterled förekommer "hoito" i ett flertal begrepp inom medicinen: "lääkehoito" som motsvarar svenskans **farmakologisk behandling**, **läkemedelsbehandling** eller **läkemedelsterapi**. Ofta räcker det med bara **medicinering**, ett ord som f.ö. inte böjs i plural eftersom

det inte står för enskilda kurer eller preparat utan anger själva handlingen att ta eller ge medicin: *Medicinering med bensodiazepiner innebär en risk för beroende.*

På svenska talar man i regel om exempelvis **antibiotika-, dialys-, fluor-, hormon-, syrgas-** (happi-) + **behandling** (-hoito). Om man vill se en gemensam nämnare är behandling här kopplat till hur ett medicinskt problem åtgärdas. Som efterled verkar -vård betona den övergripande omsorgen, som i **närstående-** (omais-) och **sam-** (vieri-) + **vård**, det sistnämnda hellre än "rooming-in". I stort sett kan man säga att **en sjukdom behandlas** och **en patient vårdas**.

Många begrepp i finskan utgör inte någon sammansättning som i svenskan: "lyhytkestoinen hoito" = **korttidsvård**, "mielenterveyden hoito" = **psykvård** eller "potilaan hoito" = **patientvård**. För finskans "kokonaisvaltainen hoito" ger ordböckerna ofta **helhetsvård** med en hänvisning till det sammansatta "saattohoito", dvs. **vård i livets slutskede** eller **palliativ vård**, även om det rent allmänt avser allomfattande vård.

Avslutningsvis är det bra att minnas att ord och begrepp i två språk inte nödvändigtvis exakt motsvarar varandra även om många språkbrukare är drabbade av "hevonen on häst"-syndromet. Vi har t.ex. "juurihoito" som innebär **rotfyllning**, "katkaisuhoidto" **avgiftning** och "oikomisoidto" **tandreglering**. Men oavsett alla språkliga knepigheter är det givetvis **god medicinsk praxis** (käypä hoito) som gäller.

Följande adresser kan vara till hjälp för den som antingen vill kontrollera terminologin eller ställa frågor med avseende på det medicinska språket:

Medicinska språkgruppen > <http://www.kotus.fi/svenska/>
TEPA, FPA-terminologi > <http://www.tsk.fi/tsk/sv/>
Socialstyrelsen i Sverige > <http://www.socialstyrelsen.se>
Svenska biotermgruppen > <http://www.biotermgruppen.se/>
Svenska Läkaresällskapet > <http://www.sls.se/>

marianne.saanila@parnet.fi